

Oorlog en Vrede in de Westhoek

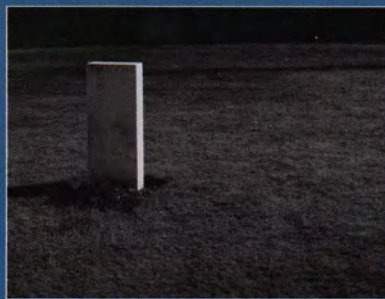
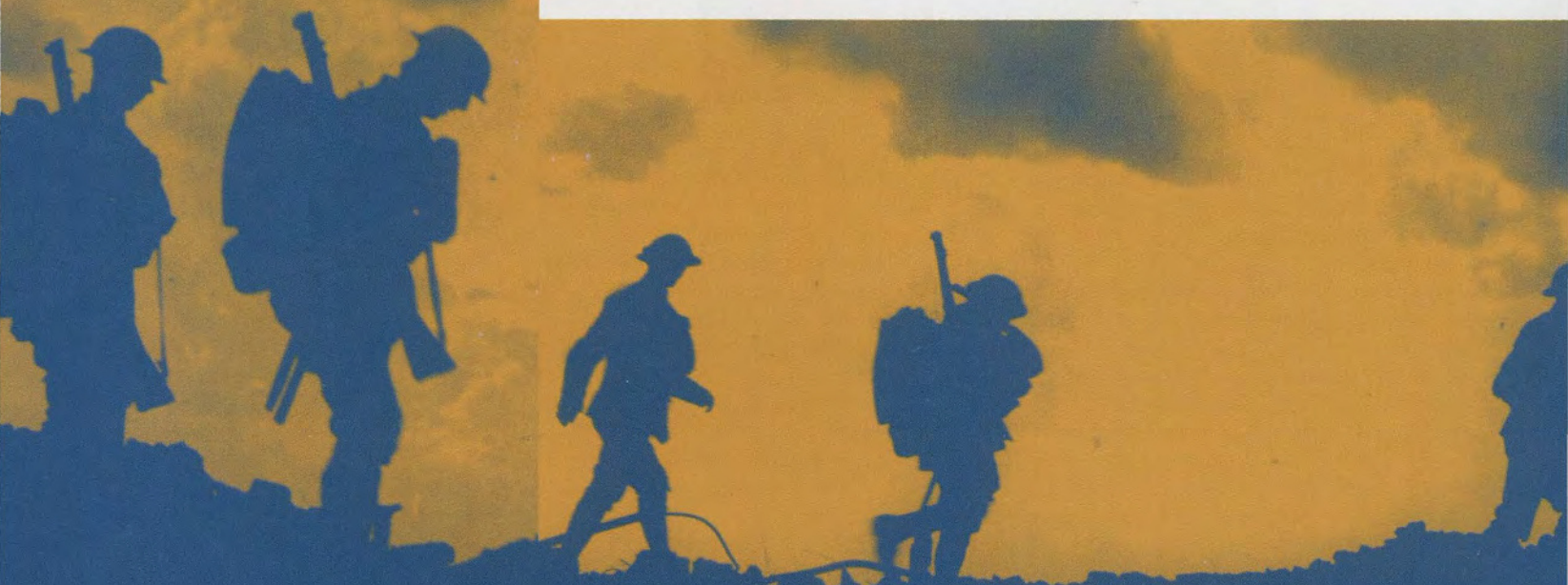
PETER WOUTERS

De Slag van Passchendaele
in 1917: een nieuw museum
opent de deuren in
Zonnebeke.

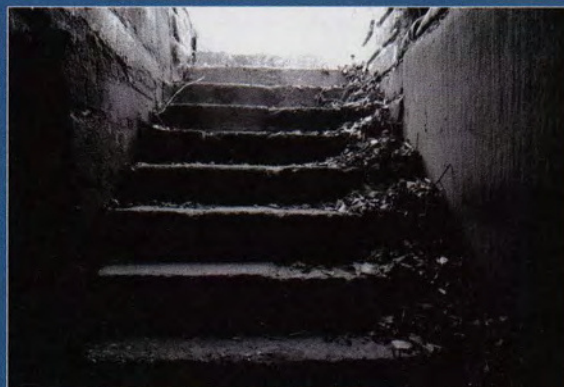
De kleine mens in de grote oorlog

De 'grooten oorlog' blijft de verbeelding van de mensen prikkelen en de interesse van het publiek voor oorlogserfgoed lijkt de laatste jaren alleen maar toe te nemen. Zo zijn er niet alleen de recente renovatie van de Dodengang in Diksmuide en de start van een kersvers museum in Zonnebeke rond de huiveringwekkende Slag van Passchendaele, maar ook de opening van de geres-taureerde Duitse oorlogssite Bayernwald in Wijtschate, de restauratie van het Franse oorlogsmonument Den Engel op de Kemmelberg en de renovatie van het Talbot House. Al onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog rezen allerlei musea uit de grond die het groeiend aantal 'oorlogstoeristen' een beeld probeerden te geven van de gruwelijke gebeurtenissen. Vlakbij het slagveld van Hill 60 bevindt zich nog één van dergelijke musea.

Eigelijk is het niet meer dan een café met een verzameling kijkkastjes met talloze oude zwart/witfoto's, maar het is een unieke plek die zelf ook geschiedenis ademt. In de regio zijn talloze musea, of althans privé-initiatieven die zich museum noemen, die een graantje willen meepikken van de lucratieve stroom van vooral Engelstalige toeristen die er langskomen. Met het Flanders Field Museum, een interactief museum dat de nadruk legt op de kleine mens in de Grote Oorlog, startte de professionele ontsluiting van het onwaarschijnlijke verhaal van de Eerste Wereldoorlog. Nu ontstaat een reeks musea en initiatieven die meer aandacht heeft voor de militaire gebeurtenissen aan het Ieperfront, zoals het nieuwe museum in Zonnebeke.

Foto's: Michiel Hendryckx

De hel van Passchendaele

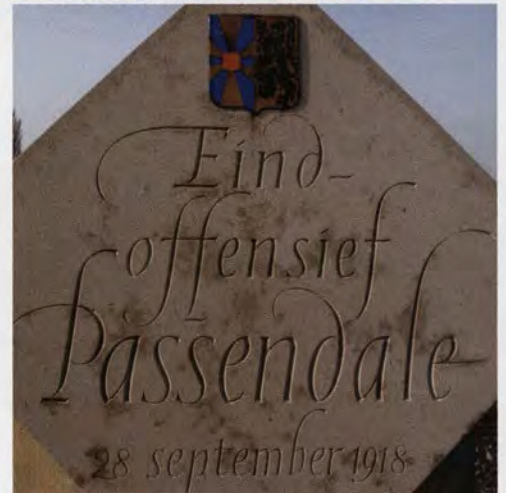
Het Memorial Museum Passchendaele 1917 opende eind april 2004 in het kasteel van Zonnebeke. Het behandelt de oorlog in de Ieperboog, met de nadruk op Passchendaele 1917 als bloedigste slag van de Eerste Wereldoorlog. De typische geografie van de streek zorgde ervoor dat het niet toevallig was dat die slag in de buurt van Zonnebeke werd geleverd. Van Westrozebeke over Passendale, Zonnebeke, Beselare, Geluvelde, Zandvoorde, Zillebeke, Hollebeke en Wijtschate loopt een oude heuvelkam die verder aansluiting geeft op de West-Vlaamse heuvels. Het was in de geschiedenis altijd de laatste natuurlijke hindernis op weg naar de Noord-Franse kanaalhavens en dus eeuwenlang het toneel van tientallen bloedige veldslagen. Op deze rij heuvels brengen de Fransen en de Britten de Duitse invasie tot staan in 1914.

Maar het front loopt vast en al gauw ontwikkelt zich een gruwelijke loopgravenoorlog die meer weg heeft van middeleeuwse belegeringen dan van negentiende-eeuwse veldslagen. In 1916 gaan de Duitsers overal in de verdediging en in Vlaanderen beginnen ze met de uitbouw van een ingenieus defensiesysteem met verschillende weerstandslijnen in de diepte en een verdediging rond betonbunkers en mitrailleursposten. Wanneer de Britten in de zomer van 1917 in de aanval gaan, is een catastrofe onvermijdelijk. 'Passchendaele' is niet alleen een begrip in de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog, maar ook een synoniem voor zinloos geweld in zijn meest gruwelijke vorm. In amper honderd dagen worden niet minder dan 500.000 militairen buiten gevecht gesteld voor een terreinwinst van slechts enkele kilometers. Het bombardement dat aan het Britse offensief voorafgaat, is het meest intense uit de hele oorlog en verandert de streek in een ontoegankelijke modderpoel.

De vergeten oorlog onder de grond

Het onherbergzame landschap zorgt ervoor dat de soldaten ondergrondse kwartieren moeten aanleggen. De Engelse Tunneling Companies groeven met 25.000 man aan niet minder dan tweehonderd zelfstandige systemen. Zo komt het dat in maart 1918 in de dorpen aan het front er meer militairen onder de grond werken dan dat er vandaag inwoners in die dorpen zijn! Na de oorlog worden de toegangen tot al deze unieke complexen dichtgegooid. Af en toe vinden lokale archeologen al dan niet bewust een dergelijke 'dugout'. Soms helpt het toeval een handje. Zo is er het verhaal van een Passendaalse boerin die tijdens het poetsen

van ramen plotseling in de grond verdween bij een verzakking door de dugouts. Boeren herinneren zich ook nog allerlei verhalen en kennen op hun velden de geheimzinnige plekken waar de natuur moeilijk doet en zo leggen de onderzoekers langzamerhand verschillende tunnelcomplexen bloot. Het nieuwe Memorial Museum Passchendaele 1917 plaatst de dramatische gebeurtenissen van de Derde Slag bij Ieper in de context van de Eerste Wereldoorlog en het fundamenteel probleem van de doorbraak. Ook de 'dugouts', een weinig bekend thema maar één van de meest fascinerende benaderingen van de Eerste Wereldoorlog komen aan bod door middel van een volledige en waarheidsgetrouwe replica van een ondergrondse constructie uit 1917. Het hele programma en het museumconcept komt van Franky Bostin, dé drijvende kracht achter het nieuwe museum. In negen zalen geeft het museum achtereenvolgens een overzicht van de bewegingsoorlog, het vastlopen van het front in de winter 1914-15, de

offensieve doorbraaktechnieken tussen 1915-1917, de Duitse verdedigingstechnieken in dezelfde periode, de confrontatie van beide in Passchendaele 1917, de tactische doorbraak van de Duitsers in het voorjaar 1918, het geallieerde eindoffensief en de herinneringen aan de oorlog. Uniek beeldmateriaal en een uitgebreide reeks historische collectiestukken en verschillende minutieus gereconstrueerde taferelen grijpen de toeschouwer naar de keel. In het tweede deel van het museum wandelt de bezoeker doorheen een bangelijke loopgraaf en daalt hij via een akelig steile houten trap naar de ingewanden van het museum: een zes meter diepe authentiek gereconstrueerde dugout. Op een beklemmende manier zie je hier hoe het leven onder de grond georganiseerd was met hoofdkwartieren, slaapplekken, ateliers, pompkamer, communicatie- en verbandposten.

Een gekwetst landschap in de buurt van het museum

Het museum is ideaal gelegen om in de onmiddellijke omgeving nog enkele indrukwekkende sites te bezoeken. Zo is er in de eerste plaats het Tyne Cot Cemetery, met twaalfduizend graven de grootste militaire begraafplaats van de Commonwealth in Europa. Op de achtermuren van de begraafplaats staan de namen van 35.000 militairen die hier vermist zijn na het begin van de Derde Slag bij Ieper. Ook spectaculair en helemaal nieuw is de gerestaureerde Duitse oorlogssite Bayernwald. Met de oorlogsvoering via de tunnels vreesden de Duitsers voortdurend ondergraven te worden. Ze groeven daarom zelf luistertunnels in een V-vorm om te horen of de vijand ergens aan het graven was. De site bevat driehonderdtwintig meter loopgraven, zeer waarheidsgetrouw gerestaureerd (wat niet van alle oorlogssites kan gezegd worden), vier bunkers in betonstenen en zelfs een 30 m diepe mijnschacht. In Zandvoorde bevindt zich een indrukwekkende commandobunker uit 1916, bestaande uit zes kamers. Het complex is alle dagen vrij toegankelijk.

Enkele jaren geleden ontdekte men in Geluveland vlak bij Clapham Junction een Duitse verbandpost. Het ondergrondse complex staat bekend als Cryer Farm, naar de Britse Luitenant die in 1917 sneuvelde bij de verovering ervan. Deze uniek stukje erfgoed ligt op privé-terrein en is enkel toegankelijk op aanvraag. Voor oprukkende legers was de scheiding tussen privé- of openbaar bezit onbestaande.

Oorlog en Vrede in de Westhoek

Het Memorial Museum Passchendaele 1917 kadert in het Provinciaal project 'Oorlog en Vrede in de Westhoek'. De oorlogsgeschiedenis en het enorme aanbod van oorlogserfgoed overtuigde het provinciebestuur van West-Vlaanderen dat het cruciaal is om vele belangrijke sporen, zichtbare en onzichtbare, van de wereldoorlog in de Westhoek te bewaren en te duiden voor de toekomst. Samen met geld van o.a. Toerisme Vlaanderen en de Europese Gemeenschap resulteerde dit in de restauratie en ontsluiting van een heleboel sites zoals Kanaaldijk-site John Mc Crae, de Mijnkrater Sint-Elooi, de Yorkshire Trench & Dugout, de vernieu-

wing van het Talbot House, het museum in Zonnebeke... Een samenwerkingsverband tussen de Provincie West-Vlaanderen en de Afdeling Monumenten en Landschappen maakt een inventaris van relictten uit de Eerste Wereldoorlog in de Westhoek: boven- en ondergrondse schuilplaatsen, observatieposten, bunkers, gaarkeukens, spoorlijnen, slagvelden, loopgraven, mijntrechters, oorlogsbegraafplaatsen en gedenktekens. Met deze inventaris in de hand kan de overheid dan haar beleid makkelijker uitstippelen.

Een andere recent uitgebreid museum is het Talbot House in Poperinge. Het is de enige bewaarde Britse soldatenclub van de Eerste Wereldoorlog. Tijdens die oorlog maakte Poperinge deel uit van het kleine stukje onbezet België en rond 1916-17 verbleven er niet minder dan 250.000 Britse soldaten in en om Poperinge. Midden in die stad ontstond in een prachtige achttiende-eeuwse hophandelaarswoning een 'Every Man's Club', een alternatief ontspanningsoord waar alle soldaten, zonder onderscheid van rang, welkom waren. Het authentieke interieur bleef grotendeels bewaard tot op vandaag. Bij het huis hoorde ook het aanpalende hoppemagazijn dat men gebruikte als 'Concert Hall' maar waar eigenlijk de meest uiteenlopende activiteiten gebeurden voor de soldaten zoals lezingen, filmprojecties, schaaktornooien, cabaret en concerten. Het museum kon in 1996 het magazijn kopen dat in 1998 als monument werd beschermd. Onlangs werd de volledige restauratie beëindigd. Het hoppemagazijn is

net als in 1917 ingericht om er podiumactiviteiten op te voeren. De bezoeker krijgt er een projectie van een Concert Party te zien gebracht door het gezelschap 'The Happy Hoppers': sentimentele en vrolijke liedjes, verhalen, grappen en dansjes lopen allemaal dooreen en vormen een wervelende show die de sfeer van 1917 heel dicht benadert.

EXTRA

OKV Club

Op vrijdag 16 juli 2004 organiseert Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen een 'battlefieldtour'. We bezoeken het Tyne Cot Cemetery, de Cryer Farm Geluveland, de Bayernwald Wijtschate in de voormiddag.

Na de lunch (soep, cordon Blue met Passendalekaas en gandaham en ijsje (excl. drank) ontdekken we het nieuwe Memorial Museum Passchendaele in Zonnebeke. Het Gemeentebestuur van Zonnebeke biedt onze lezers nadien nog een receptie aan. Einde voorzien rond 16.30u.

Voor het hele programma hebben we 50 plaatsen aan € 30 (alles inbegrepen). Wie enkel in het museum is geïnteresseerd (namiddagprogramma) betaalt slechts € 3. Hier kunnen we opnieuw 50 abonnees gelukkig maken. Start om 09.00u. aan de Dienst Toerisme Zonnebeke of om 14.00u. aan het nieuwe museum.

Stort € 30 per persoon (max 2 personen) voor het voormiddagprogramma op rekeningnummer 448-0007361-87 met vermelding Zonnebeke of € 3 per persoon (met vermelding Zonnebeke). De eerste 100 inschrijvers ontvangen nadien een bevestiging.

PRAKTISCH

MEMORIAL MUSEUM PASSCHENDAELE 1917, ZONNEBEKE

Open: van maandag tot vrijdag van 10 tot 18 uur, op zaterdag en zondag van 14 tot 18 uur www.zonnebeke.be

Tentoonstelling WALRAVERSIJDE EN HET NIEUWE TROJE

De tentoonstelling belicht het Beleg van Oostende vanuit archeologisch standpunt op de plaats waar tijdens het Beleg een Spaans cavaleriekamp werd opgeslagen.

Provinciaal Museum Walraversijde
Domein Raversijde
Nieuwpoortsesteenweg 636, 8400 Oostende

29 mei tot 11 november 2004
Elke dag open van 14 tot 17 uur
Juli en augustus: van 10.30 tot 18 uur

Info
T 059 70 22 85, F 059 51 45 03
E domein.raversijde@west-vlaanderen.be
www.west-vlaanderen.be/raversijde

SPOREN VAN DE GROTE OORLOG FOTO'S VAN JS CARTIER

TENTOONSTELLING
BOVENZAAL MEMORIAAL PRINS KAREL
(1 MEI - 11 NOVEMBER 2004)

Domein Raversijde
Nieuwpoortsesteenweg 636, 8400 Oostende
Info: 059 70 22 85
domein.raversijde@west-vlaanderen.be
www.west-vlaanderen.be/raversijde

